

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Maria Beer

Beaktandet av den psykiska ohälsan hos barnprostituerade

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Uppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Uta Bindreiter

Termin: HT2015

Innehåll

INNEHÅLL	2
SUMMARY	4
SAMMANFATTNING	5
FÖRKORTNINGAR	6
1 INLEDNING	7
1.1 Allmänt	7
1.2 Syftet och frågeställningar	7
1.3 Avgränsningar	8
1.4 Perspektiv och metod	8
1.5 Forskningsläge	9
1.6 Material	9
1.7 Disposition	10
1.8 Begrepp	10
2 RÄTTHISTORISK UTVECKLING	11
3 BARNKONVENTIONEN	13
4 GÄLLANDE RÄTT	16
4.1 Våldtäkt (BrB 6:1)	16
4.2 Köp av sexuell handling av barn (BrB 6:9)	17
4.3 Oaktsamhet (BrB 6:13)	19
4.4 Köp av sexuell tjänst (BrB 6:11)	21
5 RÄTTSFALL	24
5.1 Svea Hovrätt B 2517-15 (2015-05-20) Särskilt utsatt situation	24
5.2 Svea hovrätt B 3690-13 (2013-10-10) Skadestånd	25
5.3 Svea hovrätt B 1617-15 (2015-08-20) Behandlingshem	26

6	DEBATT	29
6.1	Förstärkning av straffet	29
6.2	Barnrättighetsutredningen	30
7	ANALYS	32
7.1	Gärningsmannens ansvar	32
7.2	Försvårande omständighet	35
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	36
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	39

Summary

The essay deals with whether the court takes the child prostitute's mental health into consideration. The problem statement is if and to what extent does the child's mental health affect the perpetrator's responsibility in cases of *köp av sexuell handling av barn* (child prostitution). Also whether the mental health can be considered as an aggravating circumstance.

For ages it was not believed that the child would be mentally damaged by early sexual experiences. With time the child's legal standpoint changed and with this came a greater understanding. When Sweden signed the UNCRC¹ the Swedish law made no immediate changes about child prostitution, because the readiness of the child prostitution assumed to be high enough.

The current law has several paragraphs which are important for this essay. There is the *köp av sexuell handling av barn*-paragraph, where the government bill is presented in all the parts where the paragraph is being treated. Here it is evident that the legislator did not consider the mental health while shaping the paragraph. The paragraphs about rape, negligence and *köp av sexuell tjänst* (adult prostitution) are also presented, since these paragraphs are treated in cases of child prostitution and mental health.

Three cases are presented where the mental health is attended. It is shown that the court demands something particular for the culprit to be held responsible for the mental health. In the current debate there is nothing that that implies that the mental health of the child will change the current law.

In the analysis I conclude that the legislator wishes for the adult prostitute's mental health to be considered, but not the child prostitute's. If the child's mental health is highly unstable the court will consider rape, but it demands a clear connection between the intercourse and the mental health issue.

---

¹ Convention on the Rights of the Child

Sammanfattning

Uppsatsen behandlar huruvida domstolens beaktar barnprostituerades psykiska hälsa. Frågeställningen är om och i vilken utsträckning gärningsmannens ansvar påverkas vid *köp av sexuell handling av barn* av den psykiska hälsan hos barnen. Vidare behandlas om den psykiska ohälsan kan räknas som en försvårande omständighet.

Länge ansågs barn inte ta någon psykisk skada av tidiga sexuella upplevelser. Med förändrade tider kom barnens rättsställning att lyftas fram. När Sverige ratificerade Barnkonventionen blev det inga större förändringar i den svenska lagstiftningen angående barnprostitution. Beredskapen för att ta hand om detta problem ansågs hög.

I den gällande rätten finns det ett flertal paragrafer som är av vikt för uppsatsen. Framförallt är det *köp av sexuell handling av barn*, där propositionen behandlas i alla delar som nämner paragrafen, och där det framgår att lagstiftaren inte har haft den psykiska hälsan i åtanke vid utformningen. Även våldtäkt, oaktasamhet och köp av sexuell tjänst tas upp, då dessa paragrafer dyker upp i mål om psykisk ohälsa och barnprostitution.

Vidare presenteras tre rättsfall där den psykiska ohälsan behandlas. I dessa tre rättsfall visas det på att domstolen kräver någonting mer för att gärningsmannen ska hållas ansvarig för barnets psykiska ohälsa. I debattdelen finns det inget som tyder på den psykiska ohälsan hos barn kommer att förändra lagstiftningen.

Sammanfattningsvis förklarar jag i analysen att lagstiftarens intentioner är att den psykiska ohälsan ska beaktas hos vuxna prostituerade, men inte hos barnprostituerade. Om barnets psykiska ohälsa är alltför markant kan domstolen bedöma detta som våldtäkt, men det kräver ett starkt samband mellan samlaget och den psykiska ohälsan.

Förkortningar

BrB	Brottsbalken (1962:700)
Dir	Direktiv
ECPAT	End Child Prostitution, Child Pornography, and Trafficking of Children for Sexual Purposes (barnrättsorganisation)
FN	Förenta nationerna
LVU	Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga
Prop.	Proposition
SOU	Statens offentliga utredningar

1 Inledning

1.1 Allmänt

Barn har sedan 80-talet varit av stort intresse för både samhället och senare även mig personligen. Barnen har det svårare att skydda sig själva när de blir utsatta för brott, däribland barnprostitution. Att sälja sin egen kropp har hos vuxna prostituerade visat sig vara en konsekvens av psykisk ohälsa vid tidig ålder.² Att sedan vissa vuxna finner det lämpligt att utnyttja barn i tonåren, som i sig är en svår tid i ens uppväxt, och att dessutom utnyttja ett barn vars mentala hälsa är instabilt är en oacceptabel företeelse.

Debatten om barnprostitution har pågått i flera år. Fokus har länge legat på dubbelstraffbarhet vid sexturism. Jag anser att vi först bör se över vår egen lagstiftning om hur vi nationellt sett behandlar barnprostitution.

1.2 Syftet och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att undersöka huruvida de svenska domstolarna i fall som gäller *köp av sexuell handling av barn* beaktar barnens psykiska hälsa.

Min huvudsakliga frågeställning är om och i vilken utsträckning gärningsmannens ansvar påverkas vid *köp av sexuell handling av barn* av barnets psykiska ohälsa.

Uppsatsen kommer dessutom att ta upp följande fråga: Kan ett barns psykiska ohälsa anses vara en försvårande omständigheter vid *köp av sexuell handling av barn*?

---

² Se nedan kapitel 4.4.

1.3 Avgränsningar

För uppsatsen kommer det finnas ett antal avgränsningar. Då *köp av sexuell handling av barn* framförallt gäller barn i åldrarna 15 till 18 kommer jag presentera rättsfall där barnen är i dessa åldrar.

Rättsfallen kommer dessutom avgränsas till efter ändringen av våldtäktslagstiftningen 2013. Lagändringen gjorde att ”hjälpöst tillstånd” förändrades till ”särskilt utsatt situation”, så att fler situationer skulle ingå i begreppet våldtäkt. Bland annat skulle psykisk ohälsa räknas som särskilt utsatt situation.

Eftersom det inte finns några HD-fall för det presenterade ämnet kommer jag att använda mig av hovrättsfall. Vid närmare efterforskning har det visat sig att med avgränsningen finns det tre rättsfall som faller inom ramen för ämnet.

Uppsatsen kommer dessutom endast att behandla svensk rätt.

Barnprostitution som sker i utlandet av svenska medborgare kommer alltså inte att tas upp.

1.4 Perspektiv och metod

För att besvara mina frågeställningar har jag framför allt använt mig av rättsdogmatisk metod. Detta innebär att jag har sett på lagtext, förarbeten, prejudikat och doktrin.³ Eftersom det inte finns några HD-avgöranden har jag använt mig av hovrättsavgörande, då detta kan berika analysen och påpeka svagheter i den gällande rätten.⁴ För att förstå förändringen av lagstiftningen har jag vid tillfälle använt mig av äldre lagtext. Slutligen har jag använt mig av direktiv som visar på vilken sorts debatt som förs i ämnet just nu.

---

³ Sandgren, Claes, *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare*, (Stockholm: Norstedts Juridik, 2015), s. 43

⁴ Jfr Sandgren 2015, s. 44

Jag har även applicerat ett kritiskt perspektiv vid undersökandet av rättskällorna. Eftersom mitt fokus dessutom ligger på barnprostituerades psykiska hälsostatus har jag ett brottsofferperspektiv.

1.5 Forskningsläge

I den juridiska litteraturen finns det ytterst lite skrivet. Eftersom lagstiftningen ändrades nyligen finns det knappt någon publicerad juridisk litteratur. Om den rättshistoriska utvecklingen finns Åsa Bergenheims *Brottet, offret och förövaren*. I vissa böcker har den psykiska ohälsan antytts, som i Diesen & Diesens *Övergrepp mot kvinnor och barn*. Tidigare uppsatser som har skrivits om *köp av sexuell handling av barn* har varit mer generella eller fokuserat på andra aspekter än den psykiska ohälsan.

1.6 Material

Till uppsatsen har jag använt mig av offentligt tryck som propositioner, framförallt proposition 2004/05:45 *En ny sexualbrottslagstiftning*. Denna innehåller en lång redogörelse för varför *köp av sexuell handling av barn* ser ut som den gör.

Eftersom den juridiska litteraturen är sparsam angående den rättsliga hanteringen av barnprostituerades psykiska ohälsa har jag använt mig av få böcker. För den mer allmänna delen har jag använt mig av Christian Diesen och Eva Diesens *Övergrepp mot kvinnor och barn* och Åsa Bergenheims *Brottet, offret och förövaren*. Diesens är ledande inom ämnet. För de fördjupande delarna om lagstiftningen har jag använt mig av Nils Jareborgs m.fl. *Brott mot person och förmögenhetsbrott*. Jag har även använt mig av Petter Asps m.fl. *Kriminalrättens grunder* för att generellt presentera hur oaktsamheten ser ut och bedöms. Vidare har jag använt mig av kommentarerna till BrB, som har skrivits av Göran Nilsson i Karnovs databaser.

1.7 Disposition

I kapitel 2 *Rättshistorisk utveckling* framförs en kort bakgrundshistorik om den rättsliga utvecklingen av sexuella övergrepp på barn under 1900-talet. Därefter i kapitel 3 *Barnkonventionen* följer en redogörelse för Barnkonventionen och dess innehåll, samt hur Sverige tolkade dessa föreskrifter när den svenska lagstiftaren övervägde en inkorporering av Barnkonventionen. Kapitel 4 *Gällande rätt* behandlar den gällande rätten i svensk lagstiftning, med fokus på *köp av sexuell handling av barn* och anledningen till dess utformning. I kapitel 5 *Rättsfall* presenteras tre rättsfall där det i detalj beskrivs hur domstolen har bedömt gärningsmannens ansvar. Kapitel 6 *Debatt* ska ägnas åt den debatt som har förts kring barnprostitution och Barnkonventionen. Slutligen kommer jag i kapitel 7 *Analys* försöka besvara de i inledningen ställda frågorna.

1.8 Begrepp

Lovlighetsålder är ett begrepp som är myntat i Diesen & Diesens bok. Eftersom, som nämnts, Diesens är ledande inom ämnet övergrepp tänker jag använda mig av denna terminologi när jag talar om barn under 18 år men som har fyllt 15 år.

Barn är ett tvetydigt begrepp i den svenska lagstiftningen. I denna uppsats kommer Barnkonventionens definition av barn användas. Alltså kommer detta innebära alla människor under 18 års ålder.

2 Rätthistorisk utveckling

Barnen har sedan urminnes tider haft en undanskymd rättsställning. Sedan länge var tanken att barnet var en del av familjen och därför husbandens ansvar. När ett brott begicks låg fokus på gärningsmannen. Detta medförde att ett barn som hade blivit utsatt för ett sexuellt övergrepp varken fick upprättelse eller stöd.⁵ Istället ansågs det vara fel på barnet som blivit utsatt för det sexuella övergreppet⁶ då denna hade förfört den vuxne. Endast på grund av barnets låga ålder kunde barnet inte åtalas för att vara medbrottsling vid sedlighetsbrott.⁷

År 1937 erkändes barnets utsatthet i rättsordningen och barnet var inte längre medbrottsling.⁸ I utredningen till denna lag ifrågasattes det huruvida ett yngre barn faktiskt tog psykisk skada vid sexuella övergrepp.⁹ När den nya brottsbalken trädde i kraft 1965 hade fokus börjat skifta från gärningsmannen till rättens roll att straffrättsligt skydda barn och ungdom mot sexuella kränkningar.¹⁰ I den nya brottsbalken gav otukt med barn högst fyra år i fängelse.¹¹

1971 fick justitiedepartementet i uppdrag att se över brottsbalkens bestämmelser om sedlighetsbrott. I förslaget som lades fram fem år senare talades det nu om sexuella övergrepp istället för sedlighetsbrott. Det var en ny syn på handlingarna som ansågs vara ett brott och övergrepp mot en annan person¹² istället för ett brott mot samhället. Dock återkom den idé som hade dykt upp under utredningen till 1937-års-lag. Det ansågs sakna belägg för att barn generellt sett ska ta skada av tidiga sexuella upplevelser

---

⁵ Sutorius, Helena, *Bevisprövning vid sexualbrott*, (Stockholm: Norstedts juridik, 2014), s. 157.

⁶ Under denna tid benämndes det som sedlighetsbrott.

⁷ Diesen, Christian, Diesen, Eva, *Övergrepp mot kvinnor och barn*, (Stockholm: Norstedts juridik, 2013), s. 141.

⁸ Sutorius 2014, s. 159.

⁹ Bergenheim, Åsa, *Brottet, offret och förövaren*, (Stockholm: Carlsson, 2005), s. 343.

¹⁰ Sutorius 2014, s. 160.

¹¹ Prop. 1962:10 *Med förslag till brottsbalk*, s. A 17.

¹² Bergenheim 2005, s. 340f.

med vuxna. Skulle ett väldigt litet barn till synes frivilligt ingå en sexuell förbindelse med en vuxen skulle gärningsmannen dömas till böter eller två års fängelse.¹³ När betänkanden om lagförslaget kom 1982 kritiserades straffsänkningen och istället skulle en skärpning av straffet ske.¹⁴ Vidare utredning hade dessutom visat på att barn tog stor psykisk skada av sexuella handlingar med vuxna.¹⁵

Genom ändringar i sexualbrottslagstiftningen under 80- och 90-talet blev skyddet av barnen ännu starkare.¹⁶ Denna tid präglades av en större förståelse av sexuella övergrepp och att de var relativt vanliga i samhället.¹⁷ Fler började anmäla sexuella övergrepp, lagstiftningen utökades ytterligare¹⁸ och straffet skärptes.¹⁹

Specifikt för *köp av sexuell handling av barn* klassificerades denna bestämmelse som förförelse av ungdom innan sexualbrottsreformen 2005. Den vuxne skulle antingen ha utlovat eller gett ersättning till den under 18 år i syfte att skaffa sig eller söka tillfällig sexuell förbindelse. Straffet var antingen böter eller max sex månaders fängelse.²⁰ För att visa hur allvarligt samhället såg på barnprostitution infördes bestämmelsen *köp av sexuell handling av barn*. Det ansågs att det behövdes ett särskilt skydd för barn i åldrarna 15-18.²¹

---

¹³ Bergenheim 2005, s. 343.

¹⁴ Bergenheim 2005, s. 345f.

¹⁵ Bergenheim 2005, s. 349.

¹⁶ Sutorius 2014, s. 160.

¹⁷ Diesen & Diesen 2013, s. 143.

¹⁸ Diesen & Diesen 2013, s. 142.

¹⁹ Bergenheim 2005, s. 353.

²⁰ Prop. 2004/05:45 *En ny sexualbrottslagstiftning*, s. 91.

²¹ Prop. 2004/05:45 s. 22.

3 Barnkonventionen

20 november 1989 antog FN:s generalförsamling FN:s konvention om barnens rättigheter. I artikel 1 i Barnkonventionen står det att varje människa under 18 år är ett barn enligt konventionen, om inte den lag som gäller barnet säger annat. Barnkonventionen är därför tillämplig även på de barn som har uppnått lovlighetsåldern. FN:s kommitté för barnets rättigheter har uppmanat konventionsstaterna höja åldersgränserna för skyddsåtgärder. Detta gäller framförallt när det kommer till sexuellt samtycke, arbete och straffbarhet.

Av intresse för denna uppsats är artikel 19. I denna artikel står det att konventionsstaterna ska vidta alla lämpliga åtgärder för att skydda barnet mot bland annat psykiskt skada eller utnyttjande, vilket innefattar sexuella övergrepp. Detta gäller när barnet är i föräldrars, den ene förälderns eller i annan persons vård.

Artikeln av störst relevans för uppsatsen är artikel 34. Konventionsstaterna ska skydda barnet mot alla former av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp. Konventionsstaterna ska vidta nationella, bilaterala och multilaterala åtgärder för att förhindra att sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp sker. I artikeln b) står det att detta inbegriper barnprostitution.

Vidare antogs tre tilläggsprotokoll i syfte att förbättra konventionsstaternas reglering gällande barnens rättigheter. Det andra tilläggsprotokollet reglerar handel med barn, barnprostitution och barnpornografi. Sverige ratificerade detta protokoll 2006. Protokollen varken ersätter eller står över de åtaganden som har gjorts i Barnkonventionen. En fortsatt och ökande problematik kring handel med barn, barnprostitution och barnpornografi har gjort FN allvarligt oroad, inleder protokollet med. Därför ska konventionsstaterna förbättra sina regleringar kring dessa tre områden. All form av arbete som

kan vara skadligt för barnets hälsa eller fysiska, mentala, spirituella, moraliska eller sociala utveckling ska motverkas.

I ingressen uttrycker FN att undanröjandet av handel med barn, barnprostitution och barnpornografi ska göras genom att konventionsstaterna tar ett helhetsgrepp. Konventionsstaterna ska adressera vissa faktorer som kan bidra till att dessa områdens offer ökar. Dessa faktorer kan vara sådant som fattigdom, dysfunktionella familjer och oansvarigt vuxet sexuellt beteende. Genom att belysa problemet för allmänheten tror FN att efterfrågan av bland annat barnprostitution kommer att minska.

Barnprostitution definieras i artikel 2.b i tilläggsprotokollet. Definitionen av barnprostitution är när ett barn används i sexuella handlingar mot betalning eller annan form av ersättning. Vidare står det i artikel 3.3 att konventionsstaterna ska se till att dessa brott bestraffas med lämpliga straff på grund av dess allvarliga natur.

När Sverige ratificerade Barnkonventionen 1990 började en utredning om hur och om Barnkonventionen skulle inkorporeras i det svenska rättssystemet. År 1997 kom Sverige fram till att en inkorporering inte skulle ske. Detta berodde på att inkorporering av konventioner skedde endast vid dubbelbeskattningsavtal och överenskommelser med sociala förmåner. För andra konventioner användes så kallad transformering, där det undersöktes huruvida gällande rätt överensstämde med konventionstexten. Om gällande rätt inte överensstämde med konventionstexten införlivades den till svensk rätt med svensk författningstext. En inkorporering av Barnkonventionen skulle göra att det uppstod tekniska och praktiska svårigheter.²²

FN:s kommitté om barnets rättigheter hade uttryckt kritik mot att Sverige inte hade vidtagit några åtgärder för att förbjuda köp av sexuella tjänster av barn. Men den svenska lagstiftningsmakten ansåg inte att det krävdes några

---

²² SOU 1997:116 *Barnets Bästa i främsta rummet*, avsnitt 5.2.2.

särskilda lagstiftningsåtgärder. Vid ett tidigare tillfälle hade Prostitutionsutredningen uttryckt att det svenska samhället hade hög beredskap när det kom till öppen prostitution av barn. Prostitutionsutredningen ansåg inte att det krävdes några vidare åtgärder.²³

Barnprostitution ansågs inte heller vara ett utbrett problem i Sverige. Det var dock mycket allvarligt att barnprostitution förekom över huvud taget. Det hade visat sig att ungdomsprostitution var stigande. Den dåtida regleringen, förförelse av ungdom, hade inte lett till en enda fällande dom. Det var av största vikt att markera mot förövaren allvaret i att utnyttja en ung person. Sveriges lagstiftning var vid detta tillfälle inte tillräcklig för att leva upp till Barnkonventionens bestämmelser. Saken utreddes vidare²⁴ och slutligen kom sexualbrottsreformen 2005.

---

²³ SOU 1997:116, avsnitt 14.4.2.

²⁴ SOU 1997:116, avsnitt 14.4.3.

4 Gällande rätt

4.1 Våldtäkt (BrB 6:1)

Våldtäktsparagrafen har sedan länge tagit sikte på att gärningsmannen ska använda sig av våld eller hot för att tvinga en person till samlag. För att det ska vara fråga om våldtäkt i dagens reglering krävs det två saker. Dels ska gärningsmannen ha uppnått samlag med hjälp av vissa medel eller genom att ha utnyttjat en situation. Dels ska den sexuella handlingen ha utgjort samlag eller vid bedömning en jämförlig handling.²⁵ Den del av paragrafen som är av vikt för denna uppsats är andra stycket.

Detsamma gäller den som med en person genomför ett samlag eller en sexuell handling [...] genom att otillbörligt utnyttja att personen på grund av medvetlöshet, sömn, allvarlig rädsla, berusning eller annan drogpåverkan, sjukdom, kroppsskada eller psykisk störning eller annars med hänsyn till omständigheterna befinner sig i en särskilt utsatt situation.

Denna del av bestämmelsen omfattar alla former där offret inte har kunnat freda sin sexuella integritet. Det gäller även när offret har begränsad förmåga att freda sin sexuella integritet och även vissa fall av passivitet, när offret exempelvis har blivit vilseledd.²⁶ Om offret är i en särskild utsatt situation befriar inte heller samtycke från att gärningsmannen ska hållas ansvarig.²⁷ Omständigheterna för att offret ska befinna sig i en särskilt utsatt situation kan både vara kopplat till yttre omständigheter eller offrets person. När flera omständigheter föreligger, som var och för sig inte anses tillräckliga, kan det sammantaget innebära att en särskilt utsatt situation föreligger.²⁸ Regleringen ändrades 2013, bland annat på grund av att

---

²⁵ Jareborg, Nils m.fl., *Brott mot person och förmögenhetsbrott*, (Uppsala: Iustus, 2015), s. 116.

²⁶ Jareborg m.fl 2015, s. 119.

²⁷ Karnov kommentar (BrB 6:1), Göran Nilsson, 228).

²⁸ Prop. 2012/13:111 *En skärpt sexualbrottslagstiftning* s. 26ff.

domstolarna tidigare inte hade beaktat brottsoffrets psykiska hälsa som en omständighet som kunde ha gjort offret inte kunnat freda sin sexuella integritet.²⁹

Hur situationen har uppkommit och vem som har tagit initiativet är utan betydelse. Om den särskilt utsatta situationen är en förutsättning för att den sexuella handlingen ska genomföras är detta ett utnyttjande. Det krävs vidare att utnyttjandet ska vara otillbörligt. För att veta huruvida utnyttjandet är otillbörligt görs det en normativ bedömning, där det bedöms efter situationen och relationen mellan parterna.³⁰

När det talas om samlag avses endast vaginala, heterosexuella samlag. Sexuella handlingar som med hänsyn till kränkningens allvar kan vara jämförliga med samlag, till exempel införandet av tungan i vaginan eller beröring av anus med penis.³¹

4.2 Köp av sexuell handling av barn (BrB 6:9)

Den som, i annat fall än som avses förut i detta kapitel, förmår ett barn som inte fyllt arton år att mot ersättning företa eller tåla en sexuell handling, döms för köp av sexuell handling av barn till böter eller fängelse i högst två år.

Vad som sägs i första stycket gäller även om ersättningen har utlovats eller getts av någon annan.

Paragrafen är subsidiär till de andra paragraferna i 6 kap. Detta innebär att en sexuell förbindelse som ingås med någon under lovlighetsåldern döms

---

²⁹ Prop. 2012/13:111 s. 26ff.

³⁰ Jareborg m.fl. 2015, s. 120.

³¹ Jareborg m.fl. 2015, s. 121f.

för våldtäkt mot barn i första hand. Vid 15 års ålder ska barnet försvara sin sexuella integritet.³²

Att *förmå* ett barn innebär att gärningsmannen genom psykisk påverkan får barnet att gå med på att handla på ett visst sätt eller tåla en viss handling. Barnet kan dock inte dömas för medverkan.³³

Vid utformningen av paragrafen ansåg lagstiftaren att annat skulle ingå än rena prostitutionsförhållanden. Det kan vara när ett barn byter sex mot materiella ting.³⁴ Ersättningen behöver därför inte vara i form av pengar, utan kan även vara exempelvis alkohol, narkotika, smycken eller kläder.³⁵ Det kan också vara när någon drar fördel av en ung persons svaghet och bristande mognad genom att använda sig av ersättning för att locka, förleda och utnyttja barnet i ett sexuellt syfte.³⁶

En sexuell handling är inte endast varaktig och fysisk kroppslig beröring, utan är alla handlingar med påtaglig sexuell prägel som har varit ägnad att kränka offrets sexuella integritet. Om den sexuella handlingen har skett vid flera tillfällen vägs även detta in vid bedömningen av gärningsmannens straffansvar.³⁷

För att så många scenarier som möjligt ska täckas in i lagtexten har lagstiftaren valt att inte vidare definiera begreppet sexuell handling. Förarbetena påpekar dock att huvudregeln bör vara all form av fysisk beröring av den andres könsorgan eller med förövarens könsorgan. Anledningen till handlingen bör vara att väcka eller tillfredsställa ena eller bådas sexuella drift.³⁸ Alla former av orala, anala eller vaginala samlag eller

---

³² Diesen & Diesen 2013, s. 120.

³³ Jareborg m.fl. 2015, s. 144.

³⁴ Prop. 2004/05:45 s. 92.

³⁵ Karnov kommentar (BrB 6:9) Göran Nilsson, 267).

³⁶ Prop. 2004/05:45 s. 92.

³⁷ Prop. 2004/05/45, s. 32.

³⁸ Prop. 2004/05/45 s. 33.

handlingar täcks också in i sexuell handling. Vidare gäller det även när förövaren onanerar framför barnet eller tvingar barnet onanera själv.³⁹

För straffansvar krävs uppsåt, men i fråga om barnets ålder räcker det med att gärningsmannen har varit oaktsam.⁴⁰ För att göra gällande ett straffansvar för gärningsmannen bör det vidare bero på om barnet i fråga endast medverkade på grund av den utlovade kostnaden. Kostnaden kan även vara utlovad av en tredje part i utbyte mot barnets medverkan i den sexuella handlingen.⁴¹

Vid utformningen av *köp av sexuell handling av barn* var det av största vikt att straffet skulle vara strängare än vid köp av sexuell tjänst. Bötesstraff är med i skalan då det kan finnas situationer där brottsoffret är väldigt nära sin 18-års-dag och då det lämpligaste straffet för gärningsmannen kan vara böter istället för fängelse. Att böter är med i straffskalan var någonting bland annat ECPAT var emot då de ansåg att allvaret i brottet inte framgår tydligt nog.⁴²

4.3 Oaktsamhet (BrB 6:13)

Till ansvar som i detta kapitel är föreskrivet för en gärning som begås mot någon under en viss ålder skall dömas även den som inte insåg men hade skälig anledning att anta att den andra personen inte uppnått den åldern.

Om gärningsmannen inte har haft skälig anledning att anta att barnet är under 18 kan denne inte bestraffas med brottsrubriceringen *köp av sexuell handling av barn*.⁴³ Eftersom köp av sexuella tjänster är straffbelagd

---

³⁹ Prop 2004:05/45, s. 140.

⁴⁰ Nilsson, Brottsbalk (1962:700) 6 kap. 9 §, Lexino 2014-03-01.

⁴¹ Prop 2004:05/45, s. 92.

⁴² Prop 2004:05/45, s. 93.

⁴³ Nilsson, Brottsbalk (1962:700) 6 kap. 13 §, Lexino 2014-03-01.

kommer personen dock ändå att bestraffas, men under en annan brottsrubricering. Bestämmelsen ska tillämpas restriktivt⁴⁴ och det ska vara en hög grad av oaktsamhet.⁴⁵

Oaktsamhet har två former: Medveten oaktsamhet och omedveten oaktsamhet. Om gärningsmannen har en misstanke, insikt eller en tveksamhet om att en risk kan föreligga är detta medveten oaktsamhet. Det finns möjlighet för gärningsmannen att rätta sig efter lagen, men gärningsmannen är likgiltig inför risken.⁴⁶ Omedveten oaktsamhet är när gärningsmannen har skälig anledning att anta eller borde ha förstått att en viss omständighet förelåg. Gärningsmannen hade kunnat rätta sig efter lagen om gärningsmannen hade tänkt efter. Här är gärningsmannen likgiltig inför huruvida en risk existerar eller inte.⁴⁷ Huruvida det är frågan om medveten eller omedveten oaktsamhet försöker domstolen klarlägga genom att komma fram till gärningsmannens attityd till följden. Om gärningsmannen var säker på att en viss följd skulle ske, hade gärningsmannen då genomfört handlingen?⁴⁸

Bedömningen av gärningsmannens skuld görs i två led. Ett orsaksled och ett klandervärdhetsled. I orsaksledet ställs två frågor. Vad kunde gärningsmannen ha gjort för att komma till insikt om barnets ålder?⁴⁹ Ett exempel skulle kunna vara att gärningsmannen vid första mötet med den barnprostituerade skulle ha begärt att se barnets ID-kort. Den andra frågan är, hade gärningsmannen förmåga och tillfälle att göra detta? För att detta ska vara en lämplig bedömning krävs det att gärningsmannen vid tillfället var vid sitt fulla förstånd. Gärningsmannen ska ha varit uppmärksam och skaffat information.⁵⁰ Vid bedömningen ser domstolen på gärningsmannens

---

⁴⁴ Karnov kommentar (BrB 6:13), Göran Nilsson, 287).

⁴⁵ Prop 2004:05/45 s. 114.

⁴⁶ Asp, Petter m.fl., *Kriminalrättens grunder*, (Uppsala: Iustus, 2013) s. 314f.

⁴⁷ Asp m.fl. 2013, s. 315.

⁴⁸ Asp m.fl. 2013, s. 301f.

⁴⁹ Asp m.fl. 2013, s. 316.

⁵⁰ Ibid.

personliga förmåga vid tillfället, alltså om han hade tillfälle att göra det som är nödvändigt.⁵¹

I klandervärdhetsledet ställs det endast en fråga: Kunde det begäras av gärningsmannen att göra detta?⁵² I detta led har bedömningen tagit riktningen av att gärningsmannen *kunde* få insikt om det rätta förhållande men också att gärningsmannen *borde* ha gjort det.⁵³ Om vi tar exemplet ovanför skulle det finnas en möjlighet för gärningsmannen att begära barnets ID-kort, men också att han borde ha gjort det om han misstänkte att barnet ljög om sin ålder.

För att gärningsmannen ska ställas till ansvar för sin oaktsamhet krävs det att barnets naturliga kroppsutveckling inte indikerar att barnet klart passerat åldersgränsen. Även omständigheterna i övrigt ska göra så att gärningsmannen inte hade anledning att vara på sin vakt.⁵⁴

Omständigheterna i övrigt kan till exempel vara om barnet i fråga har agerat på ett omoget sätt⁵⁵ eller sagt att barnet studerar i en viss årskurs.⁵⁶

4.4 Köp av sexuell tjänst (BrB 6:11)

Den som, i annat fall än som avses förut i detta kapitel, skaffar sig en tillfällig sexuell förbindelse mot ersättning, döms för köp av sexuell tjänst till böter eller fängelse i högst ett år.

Vad som sägs i första stycket gäller även om ersättningen har utlovats eller getts av någon annan.

---

⁵¹ Asp m.fl. 2013, s. 316.

⁵² Asp m.fl. 2013, s. 315.

⁵³ Asp m.fl. 2013, s. 317.

⁵⁴ Prop. 2004/05:45 s. 114.

⁵⁵ Johansson, Märta C., *Att göra ett ansvarigt sexköp*, SvJT 2012, s. 239.

⁵⁶ Johansson 2012, s. 245.

Regeln blir aktuell då en sexuell förbindelse har skett och det går inte att visa på att gärningsmannen har haft anledning att misstänka att den prostituerade var under 18 år.

Likt vid *köp av sexuell handling av barn* kan ersättningen vara i annan form än ekonomisk ersättning, exempelvis i form av alkohol eller narkotika. Gärningsmannen behöver inte ha utgett den utlovade ersättningen för att anses ha skaffat sig en tillfällig sexuell förbindelse.⁵⁷ I huvudregeln är sexuell förbindelse samlag, men kan även vara andra former av sexuellt umgänge.⁵⁸

I förarbetena till sexköpslagen⁵⁹ hade lagstiftaren tagit del av en forskning som visade ett starkt samband mellan kvinnors psykiska ohälsa och prostitution. Anledningen till den psykiska ohälsan kunde ha varit att den prostituerade fått en dålig start i livet och därför fått en negativ självbild.⁶⁰ Fortsättningsvis diskuterades det om köparen vid sexuellt umgänge med en prostituerad som befann sig i ett hjälplöst tillstånd skulle dömas enligt dåvarande reglering om sexuellt utnyttjande. Detta skulle innebära att beaktande av den prostituerades förhållande vid köp av sexuell tjänst. Domstolarna var dock emot denna bedömning då det ansågs för svårt att beakta den enskilda prostituerades situation och vad köparen hade vetskap om.⁶¹

Förarbetena till den nutida regleringen angående köp av sexuell tjänst visar på att en allt mer nyanserad bedömning ska göras av domstolarna.⁶² Om det finns försvårande omständigheter kan straffet höjas från ett halvårs fängelse till ett års fängelse. Detta kan exempelvis vara om samlaget har haft förnedrande inslag.⁶³ Om den prostituerade befinner sig i en skyddslös eller

---

⁵⁷ Jareborg m.fl. 2015, s. 143.

⁵⁸ Karnov kommentar (BrB 6:11), Göran Nilsson, 279).

⁵⁹ Sexköpslagen är upphävd sedan 2005, men förarbetena kan ändå användas vid bedömningen av BrB 6:11.

⁶⁰ Prop. 1997/98:55 *Kvinnofrid* s. 103.

⁶¹ Johansson 2012, s. 228.

⁶² Prop. 2010/11:77 *Skärpt straff för köp av sexuell tjänst* s. 7f.

⁶³ Prop. 2010/11:77 s. 8.

annan utsatt situation ska straffet skärpas. En situation kan vara då den prostituerade har ett psykiskt funktionshinder.⁶⁴

---

⁶⁴ Nilsson, Brottsbalk (1962:700) 6 kap. 11 §, Lexino 2014-03-01.

5 Rättsfall

5.1 Svea Hovrätt B 2517-15 (2015-05-20) Särskilt utsatt situation

I rättsfallet finns det ett flertal målsäganden. Endast målsägande A, som vid gärningstillfället var 16 år, kommer att presenteras. Åklagaren yrkade på att den åtalade skulle dömas för grov våldtäkt alternativt *köp av sexuell handling av barn*. För grov våldtäkt yrkade åklagaren på att den åtalade hade otillbörligt utnyttjat målsäganden och hänvisade till omständigheterna i övrigt i våldtäktsparagrafen. Omständigheterna i övrigt var målsägandens psykiska mående, där hennes psykiska tillstånd gjorde att hon befunnit sig i en särskilt utsatt situation, i kombination med berusning och att hon var bunden vid samlaget. Genom att betala målsäganden hade den åtalade förmått barnet att tåla eller företa sexuella handlingar. Den åtalade förnekade att han hade otillbörligt utnyttjat målsäganden medan hon befann sig i en särskilt utsatt situation. Han insåg inte att hon befann sig i en sådan situation. För anklagelserna om *köp av sexuell handling av barn* erkände den åtalade sitt brott.

I tingsrättens domskäl diskuteras målsägandens psykiska mående och självskadebeteende. Självskadebeteendet var i form av att målsäganden skar sig på armarna. Tingsrätten fastställde att en person kan befinna sig i en särskild utsatt situation då denne mår psykiskt dåligt utan att personen behöver vara psykiskt störd. Det var även bevisat i chattkonversationer mellan målsäganden och den åtalade att målsägandens självskadebeteende hade framkommit. Dock var det inte ställt utom rimligt tvivel att den åtalade förstod att barnets psykiska mående var så dåligt att barnet hade begränsade möjligheter att freda sin sexuella integritet och undgå övergrepp. Tingsrätten dömde den åtalade till *köp av sexuell handling av barn*.

Domen överklagades och åklagaren yrkade på att den åtalade skulle dömas för grov våldtäkt. Hovrätten anförde att när begreppet särskild utsatt

situation utvidgades tog det sikte på psykiska och fysiska funktionsnedsättningar. Situationen i dess helhet behöver bedömas för att veta huruvida offret befann sig i en särskilt utsatt situation där gärningsmannen kan hållas ansvarig. Omständigheterna som togs upp var målsägandens ålder, att hon mådde psykiskt dåligt, var kraftigt berusad under samlaget och dessutom bunden. Hovrätten frågade sig om målsägandens självskadebeteende kunde göra att hon befann sig i en särskilt utsatt situation.

Det krävdes ett entydigt och direkt orsakssamband mellan målsägandes psykiska hälsa och samlaget för att gärningsmannen ska kunna hållas ansvarig. Något sådant kunde hovrätten inte se. Målsägandens ålder gjorde inte heller att hon befann sig i en särskilt utsatt situation. Det kunde inte styrkas att målsäganden var kraftigt berusat under samlaget eller att målsäganden motsatt sig att vara bunden. Därför hade målsäganden inte befunnit sig i en särskilt utsatt situation och tingsrättens dom fastställdes.

Sammanfattningsvis går det att säga att ett barns psykiska ohälsa kan tas upp i omständigheterna i övrigt och kan göra att barnet befinner sig i en särskilt utsatt situation. För att gärningsmannen ska hållas straffansvarig krävs det dock ett entydigt och direkt orsakssamband mellan målsägandens psykiska hälsa och samlaget.

5.2 Svea hovrätt B 3690-13 (2013-10-10)

Skadestånd

Målsägandens ålder framgick inte i fallet, utöver det faktum att det var fråga om en flicka under 18 år och i lovlighetsåldern. Ett samlag hade ägt rum och tingsrätten ansåg att frågan var huruvida den åtalade hade förmått målsäganden till samlaget genom ersättning. Bevisningen var i form av chatt- och smskonversationer, men med enbart dessa kunde det inte bevisas att den åtalade hade gjort sig skyldig till *köp av sexuell handling av barn*. Målsägandens utsaga ansågs inte mer trovärdig än den åtalades och därför

gick det inte att bevisa att ett samlag i utbyte mot ersättning hade skett. Tingsrätten ogillade talan och dömde inte ut något skadestånd då inget straffansvar för den åtalade fanns.

Målet överklagades till hovrätten. Hovrätten ansåg att målsäganden hade gett ett trovärdigt intryck som överensstämde med chatt- och smskonversationerna. Målsägandens berättelse lades till grund för bedömningen och den åtalade dömdes för *köp av sexuell handling av barn*.

Målsägandens skadestånd var i form av kränkingsersättning och ersättning för sveda och värk. Hovrätten ansåg att målsäganden fått sin personliga integritet kränkt, då hon var väldigt ung, varit passiv och känt en stor olust vid samlaget. Därför skulle det utdömas 10 000 kronor i kränkingsersättning.

Däremot blev det ingen ersättning för sveda och värk. Målsäganden hade mått psykiskt dåligt redan innan hon hade haft kontakt den åtalade, och inget tydde på att hennes psykiska hälsa hade försämrats efter samlaget.

Sammanfattningsvis går det att säga i detta fall att målsägandens psykiska ohälsa var ett faktum i målet, men att det inte hade relevans för huruvida den åtalade hade begått ett brott eller inte. I detta fall var målsägandens trovärdighet det viktigaste. För att ersättning för sveda och värk ska dömas ut vid *köp av sexuell handling av barn* krävs det en försämring av målsägandens psykiska hälsa för att den åtalade ska hållas ansvarig.

5.3 Svea hovrätt B 1617-15 (2015-08-20) Behandlingshem

Målet innehöll flera målsäganden, där målsägande F för åtalspunkt 6 är av vikt för uppsatsen. Målsäganden var en flicka på 17 år vars mentala hälsa hade gjort att hon var omhändertagen enligt LVU och bodde på ett behandlingshem. Åklagaren yrkade att den åtalade skulle dömas för våldtäkt

alternativt *köp av sexuell handling av barn*. Gärningsmannen erkände köp av sexuell tjänst, men inte att han hade vetskap om målsägandens ålder eller att saken skulle handla om våldtäkt.

I målsägandens utsaga förklarade hon att hon hade lagt ut en annons om prostitution som den åtalade svarade på. När samlaget var genomfört hade målsäganden velat gå därifrån. Den åtalade hade då hindrat målsäganden att lämna platsen genom att gripa tag i henne, dra ner henne och därefter haft samlag med henne igen. Vidare förklarade målsäganden att hon och den åtalade hade diskuterat om när hon var född, hennes framtida födelsedagsfirande och att hon gick på andra året på gymnasiet. Målsäganden hade berättat för personalen på behandlingshemmet om vad som hade hänt och hade dessutom sparat trosorna från mötet med den åtalade. Hon hade dock svårt att minnas färgerna på den hund den åtalade hade med sig och på den bil som den åtalade hade kört. Målsäganden hade efter övergreppet fortsatt få hjälp av behandlingshemmet, men även av en psykoterapeut och ett barnombud.

Gärningsmannen påpekade i sin utsaga att han inte såg några tecken på att målsäganden skulle lida av en depression. Han hävdade att han inte hade haft samlag med målsäganden om han visste att hon var under 18 år.

I tingsrättens domskäl kom domstolen fram till att målsägandens berättelse var trovärdig. Att hon hade sparat trosorna tyder på att hon blivit utsatt för ett övergrepp. Eftersom hon varken kom ihåg färgen på hunden eller den bil den åtalade hade kört var inte berättelsen helt tillförlitlig.

Målsäganden hade dessutom hävdats i första förhöret med polisen att våld inte hade förekommit. Tingsrätten påpekade dock att detta kunde bero på att målsäganden ansåg våld vara i form av slag. På grund av den bristande tillförlitligheten ansågs det inte styrkt att målsäganden hade blivit utsatt för ett övergrepp. Eftersom det endast var två veckor kvar till målsägandens

födelsedag vid samlaget och att hon inte ansågs se yngre ut än hon var dömdes den åtalade för köp av sexuell tjänst.

Hovrätten tog upp målet och påpekade att oklarheterna som tingsrätten hade tagit upp kvarstod. Att den åtalade hade tagit målsäganden hårt i armen och dragit ner henne var ett fysiskt betvingande. Vid ett sådant tillfälle fanns det inte heller någon anledning för henne att fästa vikt vid en hunds färg. Frågan om färger rör dessutom inte händelseförloppet av övergreppet. Målsäganden kunde i detalj berätta vad som hände. Utöver detta påminde hennes berättelse om de andra målsägandens berättelser. Detta gjorde att hennes berättelse skulle få stor tillförlitlighet. Att målsäganden dessutom efter samlaget hade betett sig som om hon hade blivit utsatt för ett övergrepp gjorde att hovrätten fäste stor vikt vid tillförlitligheten på utsagan. Därför ansågs det styrkt att den åtalade med våld hade tvingat målsäganden till samlag och att han hade uppsåt för detta. Den åtalade fälldes för våldtäkt på åtalpunkt 6.

Sammanfattningsvis går det att säga att i detta fall fäste varken hovrätten eller tingsrätten någon vikt vid att målsäganden psykiska hälsa eller att hon bodde på ett behandlingshem. Istället låg fokus på huruvida målsägandens berättelse var tillförlitlig och huruvida våld hade utövats.

6 Debatt

I mars 2015 kom barnkommissionen med ett ytterligare uttalande om svensk lagstiftning kring barnprostitution. Sverige har tagit steg i rätt riktigt för att skydda barn från prostitution, men barnkommissionen anmärkte på att Sverige ännu inte hade ett fullgott skydd.⁶⁵ Vidare ger varken svensk lagstiftning eller praxis fullgott skydd för barn i lovlighetsåldern. Inte heller har Sverige insikt om hur problemet ska tas itu eller identifieras för att förhindra att brottet sker. De professionella medarbetarna som jobbar för eller med barn vet inte hur eller var de ska rapportera och behandla målen för Barnkonventionen. Det behövdes dessutom hårdare straff för bland annat barnprostitution för att visa allvaret vid brottet.⁶⁶ Slutligen ansåg barnkommissionen att svensk lagstiftning inte var helt överensstämmande med Barnkonventionen, och denna kritik har även framförts vid 2009 års uttalande.⁶⁷

I respons till denna kritik har Sverige framförallt framfört två direktiv där saken ska utredas. Än så länge har det inte kommit något förslag till ändring. Detta kommer ske i början av 2016.

6.1 Förstärkning av straffet

En utredning kring förstärkandet av straffet för bland annat *köp av sexuell handling av barn*, köp av sexuell tjänst och tillämpningen av BrB 6:13 håller just nu på att göras. Slutsatsen av utredningen ska redovisas i mars 2016.⁶⁸

---

⁶⁵ Barnkommissionens uttalande CRC/C/SWE/CO/5 s. 1.

⁶⁶ CRC/C/SWE/CO/5 s. 13.

⁶⁷ CRC/C/SWE/CO/5 s. 2f.

⁶⁸ Dir 2014:128 *Ett starkt straffrättsligt skydd vid människohandel och köp av sexuell handling av barn*, s. 1.

Den nyanserande bedömningen av straffvärdet för köp av sexuell tjänst som lagstiftaren försökte införa har ännu inte tillämpats av domstolen. Vid få tillfällen beaktas och redovisas försvårande omständigheter. Straffet blir därför oftast böter. Att den prostituerade kan vara i en särskilt utsatt situation och att detta kan ses som en försvårande omständighet är inte heller en omständighet som domstolen har tagit upp i sin bedömning.⁶⁹

Enligt direktivet finns det inget som tyder på att det är något problem med regleringen kring *köp av sexuell handling av barn*. Problemet ligger i att böter finns i straffskalan och att Sverige inte genom detta kunde visa på att *köp av sexuell handling av barn* togs på tillräckligt stort allvar. I direktivet togs barnkommissionens kritik upp och det faktum att straffen inte var proportionerliga.⁷⁰

Eftersom dessutom väldigt många fall bedöms som köp av sexuell tjänst, på grund av oaktsamhetsrekvisitet i BrB 6:13, är inte heller statistiken kring *köp av sexuell handling av barn* helt tillförlitlig. Det går inte att se hur domstolen har bedömt *köp av sexuell handling av barn*. Det har krävts en hög grad oaktsamhet och tillämpningsområdet för BrB 6:13 har blivit mycket begränsat. Därför behöver även oaktsamhetsparagrafen ses över.⁷¹

6.2 Barnrättighetsutredningen

Barnrättighetsutredningen har fått i uppdrag att komma med för- och nackdelar med en inkorporering av Barnkonventionen och dess tilläggsprotokoll. Detta för att påbörja arbetet med att göra Barnkonventionen till svensk lag.⁷²

---

⁶⁹ Dir 2014:128 s. 6f.

⁷⁰ Dir 2014:128 s. 8f.

⁷¹ Dir 2014:128 s. 10.

⁷² Dir 2015:17 *Tilläggsdirektiv till Barnrättighetsutredningen* s. 1.

Utredningen ska vidare ta reda på om en inkorporering kan stärka barnens rättigheter i Sverige. Utredningen ska lämna ett förslag till lag, där utredaren även ska belysa vilka principer som kan komma i konflikt med Barnkonventionen och Sveriges nationella lagar.⁷³

För att en så korrekt utredning som möjligt ska ske kräver dessutom lagstiftaren att Barnkonventionen på nytt ska översättas. Uppdraget ska redovisas 28 februari 2016.⁷⁴

---

⁷³ Dir 2015:17 s. 1f.

⁷⁴ Dir 2015:17 s. 3.

7 Analys

7.1 Gärningsmannens ansvar

De tre presenterade rättsfallen nämnde alla barnens psykiska ohälsa. Dock var det skiftande huruvida gärningsmannens ansvar faktiskt påverkades av barnens ohälsa.

I rättsfallet Särskilt utsatt situation fanns det fysiska tecken på att barnet hade skadat sig och mådde psykiskt dåligt. Det var en icke-fråga om huruvida gärningsmannen hade begått brottet *köp av sexuell handling av barn* då han erkände. Eftersom paragrafen är subsidiär till de andra paragraferna i BrB 6 kap. och eftersom åklagaren i första hand hade yrkat på våldtäkt behövde gärningsmannens ansvar i fråga om barnets psykiska ohälsa utredas. Trots självskadebeteendet och trots att det ansågs bevisat genom chattkonversationerna att gärningsmannen visste om barnets psykiska ohälsa ansågs inte gärningsmannen ansvarig. För ansvar krävs ett entydigt och direkt orsakssamband mellan barnets psykiska ohälsa och samlaget, vilket det enligt hovrätten inte fanns.

Paragrafen angående *köp av sexuell handling av barn* definierar inte vad som ska göras när en barnprostituerad mår psykiskt dåligt. Istället blir det då en fråga om våldtäkt, där barnets psykiska mående har gjort att barnet inte kan värja sin sexuella integritet. 2013 förändrades regleringen för våldtäkt på ett sätt som gör att domstolen nu även skulle kunna beakta en persons psykiska ohälsa, som en anledning till att barnet inte kan freda sin sexuella integritet. Trots förändringen verkar domstolen i detta fall inte ha velat utnyttja denna möjlighet, utan anser att det kräver något mer för att en gärningsmans ansvar ska vara kopplat till brottsoffrets psykiska ohälsa. Vad som egentligen menas med ”entydigt och direkt orsakssamband” är för tillfället oklart.

I det andra rättsfallet Skadestånd var det av största vikt huruvida målsäganden var mer trovärdig än den åtalade. Tingsrätten ansåg inte barnet vara tillräckligt trovärdigt, men hovrätten ansåg det motsatta. Trots barnets trovärdighet kunde inte gärningsmannen heller här hållas ansvarig för barnets psykiska mående och därför fick hon inte ut någon ersättning för sveda och värk. Hennes psykiska ohälsa var ett faktum, men för ersättning för sveda och värk krävdes en försämring av måendet. Gärningsmannen kunde alltså endast hållas ansvarig om barnet kunde visa på att hennes tillstånd hade blivit sämre efter mötet med gärningsmannen.

I paragrafen *köp av sexuell handling av barn* kräver det att gärningsmannen har förmått barnet genom psykisk påverkan att företa en handling. Att barnet mådde psykiskt dåligt och därefter lättare kunde lockas av ersättningen eller förledas in i prostitution var någonting domstolen helt enkelt inte tog upp. Trots att lagstiftaren inte har lagt vikt vid barnets psykiska ohälsa finns det dock ändå tecken på att den psykiska delen har varit något som lagstiftaren har haft i åtanke. Eftersom domstolen ansåg trovärdigheten vara viktigare än något annat tyder det på en skillnad i domstolens bedömning och lagstiftarens intentioner.

Det sista rättsfallet Behandlingshem är på sitt sätt likt det första rättsfallet. Dock blev slutsatsen väldigt annorlunda. Barnets mentala instabilitet gjorde att hon var tvungen att bo på ett behandlingshem. Hon var endast ett par veckor ifrån sin 18-års-dag. Gärningsmannen förnekade *köp av sexuell handling av barn* och hävdade vidare att det inte fanns några yttre tecken på barnets psykiska ohälsa. Att barnet bodde på ett behandlingshem nämndes i förbigående, men i domstolarnas bedömning lade både tingsrätten och hovrätten stor vikt vid barnets trovärdighet. Tingsrätten ansåg det vara en fråga om köp av sexuell tjänst, som gärningsmannen hade erkänt. I slutändan var det av störst vikt i hovrätten huruvida gärningsmannen hade använt sig av våld, och att flickan skulle kunna ha befunnit sig i en särskilt utsatt situation, likt i det första rättsfallet, nämndes inte alls.

Barnet ansågs trovärdigt, men det faktum att hon hade nämnt att hon var under 18 till gärningsmannen ändrade inte på hur domstolen såg på oaktsamhetsrekvisitetet i BrB 6:13. Omständigheterna i övrigt, som kunde vara att barnet diskuterat sin ålder eller årskurs⁷⁵, var inte här en del av domstolens bedömning.

I paragrafen *köp av sexuell handling av barn*, dess förarbeten eller lagkommentar finns det inte något som tyder på att ett högre krav kan ställas på gärningsmannen på grund av barnets psykiska tillstånd. I köp av sexuell tjänst har det uttryckts i förarbetena att den prostituerades psykiska ohälsa ska vara en försvårande omständighet i den nya regleringen. Att den betalande parten ska hållas ansvarig för den prostituerades psykiska tillstånd har varit uppe för diskussion i ett decennium. Trots denna långa diskussion och förändrade reglering nämnde inte tingsrätten i sin dom den prostituerades psykiska hälsotillstånd då det blev en fråga om köp av sexuell tjänst.

Att den psykiska ohälsan ska vara en försvårande omständighet vid köp av sexuell tjänst och att det ännu inte har tagits upp i något fall har dock fått uppmärksamhet. Det pågår nu en utredning om hur lagstiftaren ska få domstolen att ta upp denna omständighet som en försvårande omständighet. Det är dock inget som tyder på att en sådan försvårande omständighet ska föras in i *köp av sexuell handling av barn*, vilket då betyder att en vuxen prostituerads mentala hälsa skyddas bättre än ett barns.

Det slutgiltiga skyddet ligger i Barnkonventionens regler. Men inte heller här är det något som tyder på att gärningsmannens ansvar kan påverkas på grund av barnets psykiska ohälsa. All form av arbete som kan skada barnets mentala hälsa ska motverkas, men detta ger inte någon ledning i huruvida gärningsmannen ska hållas ansvarig för att ha utnyttjat eller försämrat de psykiska hälsotillstånden hos barnen. Sverige ansåg redan på 90-talet att det fanns ett fullgott stöd för barn som prostituerade sig. Den återkommande

---

⁷⁵ Se tidigare i uppsatsen oaktsamhet 4.3.

kritiken tyder dock på att skyddet är undermåligt och att en förändring måste ske.

7.2 Försvårande omständighet

Till stor del har den andra frågeställningen blivit besvarad i den första delen av analysen om gärningsmannens ansvar. Sammanfattningsvis går det att säga att barnets psykiska ohälsa inte ses som en försvårande omständighet i *köp av sexuell handling av barn* och av den presenterade debatten finns det inte heller någonting som tyder på att detta kommer att bli en del av lagrummet i framtiden. Även om ett barn säljer sin kropp och gärningsmannen döms för köp av sexuell tjänst kommer inte den psykiska ohälsan att beaktas i praktiken, trots att propositionen förespråkar detta.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

Offentligt tryck

Prop. 1962:10 Med förslag till brottsbalk

Prop. 1997/98:55 Kvinnofrid

Prop. 2004/05:45 En ny sexualbrottslagstiftning

Prop. 2010/11:77 Skärpt straff för köp av sexuell tjänst

Prop. 2012/13:111 En skärpt sexualbrottslagstiftning

SOU 1997:116 Barnets Bästa i främsta rummet

Dir 2014:128 Ett starkt straffrättsligt skydd vid människohandel och köp av sexuell handling av barn

Dir 2015:17 Tilläggsdirektiv till Barnrättsutredningen

Karnov kommentarer

Nilsson, Göran, Brottsbalk (1962:700) 6 kap. 1 §.

Nilsson, Göran, Brottsbalk (1962:700) 6 kap. 9 §.

Nilsson, Göran, Brottsbalk (1962:700) 6 kap. 11 §.

Nilsson, Göran, Brottsbalk (1962:700) 6 kap. 13 §.

Karnov djupkommentar Lexino

Nilsson, Göran, Brottsbalk (1962:700) 6 kap. 9 §, Lexino 2014-03-01.

Nilsson, Göran, Brottsbalk (1962:700) 6 kap. 11 §, Lexino 2014-03-01.

Nilsson, Göran, Brottsbalk (1962:700) 6 kap. 13 §, Lexino 2015-12-05.

FN:s barnrättskommittés observationer

CRC/C/SWE/CO/5

Litteratur

Böcker

Asp, Petter, Ulväng, Magnus, Jareborg, Nils, *Kriminalrättens grunder*, upplaga 2, Uppsala, Iustus, 2013.

Bergenheim, Åsa, *Brottet, offret och förövaren: vetenskapens och det svenska rättsväsendets syn på sexuella övergrepp mot kvinnor och barn 1850-2000*, Stockholm, Carlsson, 2005.

Diesen, Christian, Diesen, Eva, *Övergrepp mot kvinnor och barn: den rättsliga hanteringen*, upplaga 2, Stockholm, Norstedts juridik, 2013.

Jareborg, Nils, Friberg, Sandra, Asp, Petter, Ulväng, Magnus, *Brott mot person och förmögenhetsbrotten*, upplaga 2, Uppsala, Iustus, 2015.

Karlén, Helena, *Barnsexhandel: kommersiell exploatering av barn*, Stockholm, Jure, 2009.

Sandgren, Claes, *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare: Ämne, material, metod och argumentation*, tredje upplagan, Stockholm, Norstedts Juridik, 2015.

Sutorius, Helena, *Bevisprövning vid sexualbrott*, upplaga 2, Stockholm, Norstedts juridik, 2014.

Artiklar

Johansson, Märta C., *Att göra ett ansvarigt sexköp: uppsåts- och oaktsamhetsbedömningar vid underårighet i fall av människohandel, koppleri och sexköp*, Svensk Juristtidning 2012 s. 219-257.

Elektroniska källor

Handbok om Barnkonventionen, UNICEF, Sverige 2008, hämtad 2015-11-09 från:

http://www.manskligarattigheter.se/dm3/file_archive/080125/81db21f2994036a27e03853ac1d679b7/Handbok%20om%20barnkonventionen%20-%20UNICEF.pdf

Rättsfallsförteckning

Svea hovrätt mål nr. B 3690-13 (2013-10-10)

Svea hovrätt mål nr. B 2517-15 (2015-05-20)

Svea hovrätt mål nr. B 1617-15 (2015-08-20)